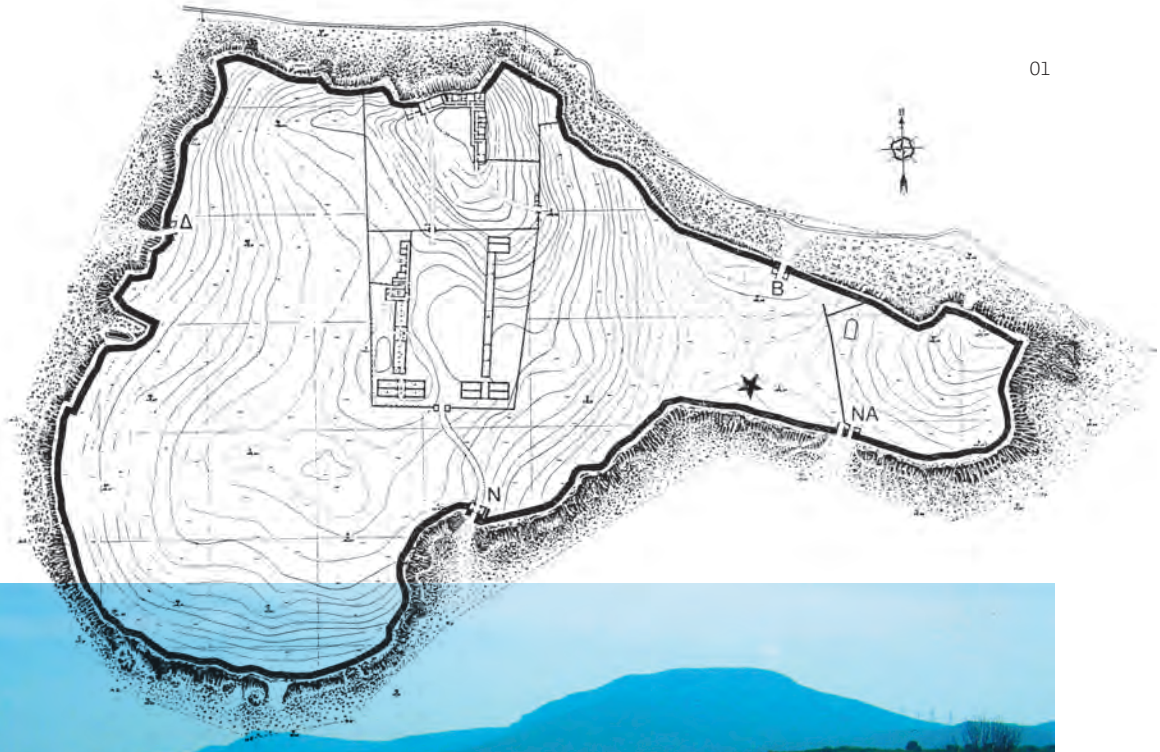

01

ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΤΩΝ ΜΙΝΥΩΝ

— Γλας, ένα μυκηναϊκό οχυρό στην Κωπαΐδα

02

Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΑΘΗΝΩΝ-ΛΑΜΙΑΣ, 17 χλμ. βορειοδυτικά της Θήβας, περνά μέσα από το λεκανοπέδιο της Κωπαΐδας, άλλοτε λίμνη 250.000 στρεμμάτων, ένα χώρο γεμάτο μυστήριο και πλούσια ιστορία.

Στο ΒΑ. μυχό της βρίσκεται ένα χαμηλό βραχώδες έξαρμα με σημαντικότατα μυκηναϊκά κατάλοιπα, γνωστό ως Γλας.

Σύμφωνα με τη μυθολογία, το λεκανοπέδιο καλλιεργούσαν οι Μινύες, με έδρα τους τον Ορχομενό. Ήταν ένας γεωργικός λαός που είχε κατέβει από τη Θεσσαλία. Αυτοί εκδιώχθηκαν από τους Θηβαίους, με τη βοήθεια του Ηρακλή, ο οποίος κλείνοντας τις καταβόθρες (γεωλογικές σχισμές στο καρστικό έδαφος) από τις οποίες άδειαζαν τα νερά, μετέτρεψε το χώρο σε λίμνη. Γεωλογικές μελέτες έδει-

03

01 Γλας (τοπογραφικό σχέδιο ΓΥΣ).

02 Γενική άποψη του υψώματος του Γλα.

03 Γλας, Νοτιοανατολικό δίπυλο. Άποψη από Ν.

04 Γλας, Μέλαθρο. Σύνδεση με βόρειο τείχος (φωτ. W. Myers).

06

05 Δείγματα χρωμάτων που χρησιμοποιήθηκαν στις τοιχογραφίες (*Γλας* II, πίν. I).

06 Καταβόθρες.

07 Χτιστός αγωγός.

08 Τμήμα τείχους.

05

07

08

ξαν ότι η δημιουργία της λίμνης οφείλεται σε σεισμούς.

Τον 19ο αιώνα, η λίμνη παραχωρήθηκε για αποξήρανση και εκμετάλλευση σε γαλλική εταιρεία (1865) και κατόπιν, για 100 χρόνια, σε αγγλική (1873).

Στην αρχαιότητα, τη λίμνη της Κωπαΐδας πλαισίωναν 66 πόλεις. Τα νερά της έτρεφαν εξαιρετικά ψάρια και στις όχθες της φύτρωναν τα καλύτερα καλάμια για την κατασκευή αυλών (Θεόφραστος).

Σύγχρονες αρχαιολογικές μελέτες έδειξαν ότι οι πρώτες εργασίες αποξήρανσης της λίμνης είχαν πραγματοποιηθεί κατά τον 15ο-14ο αι. π.Χ. και ότι ένα ασυνήθιστο μυκηναϊκό οχυρό, σε ύψωμα που πριν από την αποστράγγιση ήταν νησί, χρησίμευε πιθανώς ως κέντρο διοίκησης των επιχειρήσεων αυτών. Δυστυχώς η μετέπειτα έντονη αγροτική δραστηριότητα, αφού αποξηράνθηκε η Κωπαΐδα, κατέστρεψε, εν πολλοίς, τα θαυμάσια αυτά έργα.

Τα βασικά ορύγματα είχαν πλάτος 40 και 80 μ. και είχαν χτισμένες όχθες, που έφταναν σε μήκος τα 50 χλμ. Για την κατασκευή τους χρησιμοποιήθηκαν 250.000 κυβικά μέτρα πέτρας. Με τα ορύγματα αυτά, τα νερά οδηγούνταν από το στόμιο των ποταμών που τροφοδοτούσαν τη λίμνη στον Ευβοϊκό κόλπο. Γύρω στο 1100 π.Χ., οπότε ο μυκηναϊκός κόσμος καταρρέει, ο χώρος εγκαταλείπεται.

Καμία μαρτυρία δεν υπάρχει για το οχυρό αυτό σε κλασικά κείμενα, αλλά ούτε και σε μεταγενέστερα, η πρώτη αναφορά οφείλεται στον Άγγλο ταξιδιώτη Dodwell (1819).

Ο Γλας βρίσκεται απέναντι από το χωριό Κάστρο και το ύψος του κυμαίνεται από 20 έως 70 μ., με 119 μ. υψόμετρο από την επιφάνεια της θάλασσας. Το αρχαίο όνομά του δεν μας είναι γνωστό, γι' αυτό και σήμερα χρησιμοποιείται το νεότερό του όνομα Γλας, πιθανώς παραφθορά της αρβανίτικης λέξης Κουλά, που σημαίνει κάστρο. Εδώ δεσπόζει το κυκλώπειο, γερό και φαρδύ του τείχος (7 μ. πλάτος), του 13ου αι. π.Χ., με τις τέσσερις πύλες και το συνολικό του μήκος των 3 χλμ. Η τειχισμένη επιφάνεια των 200 στρεμμάτων είναι επταπλάσια από αυτή των Μυκηνών, όμως, αντίθετα από τις συνηθισμένες μυκηναϊκές ακροπόλεις, η επιφάνεια δεν ήταν ολόκληρη οικοδομημένη και δεν χρησιμοποιήθηκε αργότερα, όπως άλλα κάστρα. Μόνο ασήμαντα λείψανα της ελληνορωμαϊκής και της βυζαντινής περιόδου έχουν διασωθεί.

Ένας, εν μέρει λιθόστρωτος, δρόμος κάνει το γύρο του χώρου, οπότε ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει το τείχος, που σε μεγάλο μέρος υψώνεται πάνω από τον φυσικό οχυρό βράχο. Στο κέντρο του πλατώματος είχε οικοδομηθεί ένα διώροφο μέλαθρον, χωρισμένο σε δύο ξεχωριστές κατοικίες με μικρά δωμάτια. Η κεραμική που βρέθηκε εδώ είναι κυρίως οικιακής χρήσης. Σε μικρή απόσταση υπήρχαν δύο άλλα μεγάλα κτίρια, ίσως διοικητήριο και αποθήκες. Ο ανασκαφέας καθηγητής Σπύρος Ιακωβίδης εικάζει πως το οχυρό αυτό είχε δημιουργηθεί για την επίβλεψη των αποστραγγιστικών έργων και την αποθήκευση αγροτικών αγαθών. Εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι όλα σχεδόν τα κτίρια ήταν διακοσμημένα με τοιχογραφίες, θραύσματα των οποίων μαρτυρούν για την προσεγμένη κατασκευή, τα περίτεχνα σχέδια και τα αρμονικά τους χρώματα.

Ανασκαφές έχουν γίνει από παλιά, αλλά μόνο ο καθηγητής Σπύρος Ιακωβίδης προέβη σε δημοσίευση (Σ. Ιακωβίδης, *Γλας Ι. Η ανασκαφή 1955-1961*, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία Αθήνα 1989, και του ιδίου, *Γλας ΙΙ. Η ανασκαφή 1981-1991*, Η εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, Αθήνα 1998. Έχει εκδοθεί και ένας τόμος στα αγγλικά. Ένας τρίτος τόμος αναμένεται να κυκλοφορήσει, με μελέτη των τοιχογραφιών από τον Χρήστο Μπουλώτη).